

SPILASÝKI Gullkálfar spilakassanna pÁ rúmu ári hafa tæplega 100 manns leitað

SPILASÝKI Gullkálfar spilakassanna pÁ rúmu ári hafa tæplega 100 manns leitað ráða hjá SÁÁ vegna spilafíknar og 75 farið í meðferð pGróðinn byggist á heppni en ekki hæfni pNota gróðann til að græða meira pGróðavonin er blekking, spennan drifkrafturinn...

SPILASÝKI Gullkálfar spilakassanna pÁ rúmu ári hafa tæplega 100 manns leitað ráða hjá SÁÁ vegna spilafíknar og 75 farið í meðferð pGróðinn byggist á heppni en ekki hæfni pNota gróðann til að græða meira pGróðavonin er blekking, spennan drifkrafturinn pGylliboðin blasa hvarvetna við

Fæstum, sem freista gæfunnar endrum og sinnum í spilakössum, bingóum, happdrættum og getraunaleikjum, verður meint af. Fyrir aðra er þátttaka í slíkum leikjum upphafið að endinum líkt og þegar áfengissjúklingur tekur fyrsta glasið. Sigmar Björnsson, ráðgjafi hjá SÁÁ, fræddi Valgerði Þ. Jónsdóttur um vanda spilasjúkra og meðferðarúrræði sem þeim og aðstandendum þeirra standa til boða.

SPILASÝKI spilafíklar sitja ekki uppabúnir í kjól og hvítu með vindla og kampavín í glæstum sölum þar sem rúlettan rúllar og stásmeyjar reikna út gróða og tap. Þótt einhverjir hafi efalítið slæðst inn í slík húsakynni einhvers staðar í útlöndum þar sem fjárhættuspil er löglegt segir Sigmar Björnsson, ráðgjafi hjá SÁÁ, að allflestir íslenskir spilafíklar séu fórnarlömb spilakassanna; í sjoppunum, myndbandaleigunum, kvikmyndahúsunum, á bensínstöðvunum og jafnvel á vinnustöðum sínum.

Frá ársbyrjun 1996 hafa tæplega eitt hundrað manns leitað ráða hjá SÁÁ vegna spilasyki, þar af hafa um sjötíu og fimm farið í meðferð vegna fíknarinnar. Vísir að slíkri meðferð hófst fyrst árið 1992 undir handleiðslu Péturs Tyrfingssonar, ráðgjafa SÁÁ, en lagðist fljótlega af vegna ónógrar þátttöku í svokölluðum grúppum, sem meðferðin byggðist að mestu leyti á. Tekið var til við þar sem frá var horfið þremur árum síðar, en Sigmar hefur nú haft málefni spilafíklanna á sinni könnu í rúmlega ár.

Viðráðanlegur sjúkdómur

"Spilafíkn er sjúkdómur líkt og áfengissýki og oft helst þetta tvennt í hendur. Um 50% þeirra sem til okkar leita hafa verið í áfengismeðferð. Skýringin kann að hluta til að felast í því að þeir eru upplýstari en aðrir um möguleg meðferðarúrræði og viðurkenna spilafíkn sem sjúkdóm sem hægt er að hafa hemil á," segir Sigmar.

Ekki er langt um liðið síðan almennt var litið á áfengissýki sem einskæran aumingjaskap. Upp úr 1970 fóru ýmsir sem höfðu verið ofurseldir fíkninni um árabíl í meðferð og náðu góðum árangri í baráttunni við Bakkus. Margir stóðu keikir á eftir og sumir voru allsendis ófeimnir að koma fram opinberlega og greina frá reynslu sinni að leiðinni til bata. Viðhorfin breyttust hægt og sígandi og núna eru flestir sammála um að meðferð fyrir fíkniefnaneytendur sé úrræði, sem gefi besta raun. En hvernig eru viðhorfin til spilafíknar, í hverju er meðferðin fólgin og er raunhæft að líta á spilafíkla sem sjúklinga?

Sigmar segir stutt síðan vandinn kom upp á yfirborðið, enda hafi spilakassar ekki verið á hverju strái fyrr en hin síðari ár, og of snemmt sé að fullyrða nokkuð um viðhorf almennings. "Þó segir það sína sögu að mörgum spilafíklum, sem ekki þekkja fíkniefnavanda af eigin raun, er meinilla við orðin spilafíkill og spilafíkn og finnst skömm að slíkri nafngift. Rannsóknir sýna að áfengissýki getur verið líffræðilega arfgeng og persónuleikaeinkenni áfengissjúklinga oft svipuð. Rannsóknir á spilasjúkum eru of skammt á veg komnar til að hægt sé að alhæfa, en ýmislegt bendir til að fíknin kunni að ganga í erfðir. Sem betur fer eru margar undantekningar á arfgengi áfengissýki. Eðlislæg tilhneiging til að ánetjast fíkniefnum eða fjárhættuspili kemur vitaskuld ekki í ljós hjá þeim sem aldrei láta á slíkt reyna; taka fyrsta glasið eða setja pening í kassann."

Neðanjarðarstarfsemi

Sjálfur er Sigmar óvirkur alkóhólisti til fjórtán ára. Þótt spilakassarnir væru ekki komnir til sögunnar þegar hann var í óreglu komst hann engu að síður í kynni við fjárhættuspil, meira þó sem áhorfandi en þátttakandi. "Þá var spilað upp á peninga í póker, brids, tuttugu og einum og fleiri spilum á ýmsum stöðum, sem fáum var kunnugt um. Slík neðanjarðarstarfsemi tíðkast ennþá og dæmi eru um menn sem eru atvinnufjárhættuspilarar. Gagnstætt spilakössunum veltur gróðinn á hæfni spilamannanna en ekki heppni. Sami kjarninn spilar ár eftir ár og gróðinn er hjá einum í dag og öðrum á morgun. Þeir sem slæðast einstöku sinnum inn til að taka í spil eru nefndir gullkálfar innan hópsins, enda tapa þeir yfirleitt og hinir fá þá meiri peninga til að leggja undir."

Sigmar telur að spilamennska af þessu tagi hafi tíðkast hjá fámönnum hópum um alllangt skeið og verði trúlega ætíð við lýði. Ásóknin í spilakassana og alls kyns getraunaleiki sé hins vegar mun víðtækara vandamál um þessar mundir. "Miðað við fjöldann sem komið hefur í meðferð er trúlegt að þeir sem eru í fjárhags- og persónulegum þrengingum vegna spilafíknar séu ekki undir þúsund manns og þá eru ótaldir aðstandendur þeirra, sem einnig líða fyrir sjúkdóminn."

Gamanið kárnar

Sigmar segir að vitaskuld sjái enginn fyrir að verða spilasjúkur. Margir láti pening í spilakassa og freisti gæfunnar í happdrætti eða getraunaleik án þess að uppátækið hafi afgerandi áhrif á líf þeirra. Ef slíkt gerist segir Sigmar hins vegar að gamanið kárni heldur snögglega, vandamálin hrannist upp þar til þau virðist nánast ófyrstíganleg og allt fari úr böndunum; fjárhagurinn, starfið, tengslin við fjölskyldu og vini, andleg og líkamleg líðan, svo fátt eitt sé talið. "Vítahringur spilafíkla felst í því að þeir geta ekki hætt. Ef þeir græða nota þeir gróðann til að græða meira og tapi þeir er öllum brögðum beitt til að afla fjár til að freista gæfunnar á ný. Ekki nægir að aðstandendur, lækni, sálfræðingur eða ráðgjafi greini mann spilafíkninn. Aðgerðir þessa fólks nægja ekki til að leysa spilafíkil úr fjötrunum. Spilafíkillinn verður að sjúkdómsgreina sjálfan sig. Hann verður að vera sannfærður um að spilasykin sé rótin að vandamáli hans, því það er einungis undir aðgerðum hans sjálfs komið hvort hann nær bata."

Í fræðsluriti SÁÁ, Spilafíkn viðráðanlegur sjúkdómur, eru þrjár spurningar lagðar til grundvallar greiningu á spilafíkn:

1. Hefur þú tekið fé að láni til að stunda fjárhættuspil?

2. Hefur þú einhvern tíma spilað fjárhættuspil og misst af einhverju eða vanrækt eitthvað sem þér er kært eða þér finnst skipta miklu máli?

3. Hefur þér mistekist að draga úr eða hætta fjárhættuspili?

Sá sem svarar einni spurningu játandi er líklegur að hafa eða vera í þann veginn að missa stjórn á spilafýsninni og sá sem svarar tveimur eða öllum spurningum játandi er talinn vera haldinn stjórnlausri spilaáráttu.

"Eina leiðin til bata er að hætta að spila," segir Sigmar. "Ógöngurnar, sem menn eru komnir í, eru þó oft slíkar að þeim er allsends ómögulegt að ráða bug á fíkninni einir og óstuddir. Vinningur er spilafíklum aldrei til góðs, enda snýst fíknin ekki um peninga og ávinning heldur um spennu. Gróðavonin er blekking og spennan drifkrafturinn."

Meðferðarúrræði

Hjá SÁÁ standa spilafíklum fjögur úrræði til boða. Þeir geta hringt og leitað ráða, komið í viðtöl, hópstarf eða svokallaðar grúppur og GA-samtökin (Gamblers Anonymous eða ónafngreindir fjárhættuspilarar). Slík göngudeildarmeðferð er í húsnaði SÁÁ við Síðumúla, en þar hafa GA-samtökin aðstöðu og halda fundi einu sinni í viku. Einnig kemur innlögð á Vog til greina ef sýnt þykir að viðkomandi er mjög veikur og þurfi tíma til að ná áttum.

Þótt orsakir spilafíknar séu um margt óljósar segir Sigmar að þeir hjá SÁÁ hafi talið happdrýgst að fara að bandarískri fyrirmynd og byggja meðferðina upp á hópstarfi, grúppum og þátttöku í GA-samtökum, sem starfa í anda AA-samtakanna, með tilheyrandi sporakerfi aðlöguðu að spilafíkn. Líkt og aðstandendum alkóhólista er boðið upp á ráðgjöf og bent á Al-Anon samtökin, geta aðstandendur spilasjúkra jafnframt leitað ráða hjá SÁÁ og gengið í sambærileg samtök og Al-Anon, eða Gam-Anon.

Gylliboðin blasa hvarvetna við

Sigmar segir of snemmt að segja til um árangur meðferðarinnar, en margt bendi til að úrræðin reynist vel. "Meðferðin miðar fyrst og fremst að algjöru bindindi. Spilafíkill á aldrei að láta eftir sér að kaupa happdrættismiða, fara í bingó eða taka þátt í leik þar sem von er á vinningi, hversu smávægilegur sem hann kann að vera. Hann þarf að breyta hugsunarhætti sínum og lífsstíl, laga samskipti við annað fólk og læra að vinna úr streitu og tilfinningum. Mér finnst gylliboðin, sem hvarvetna blasa við, með ólíkindum. Fyrirtæki og stofnanir höfða í æ ríkari mæli til vonar fólks um skjótfenginn gróða án þess að það þurfi að vinna fyrir honum. Þróuninni verður varla aftur snúið, freistingarnar verða sífellt fleiri og sé ekkert að gert fjölgar spilafíklum að sama skapi. Opinská umræða um vandann kann þó að opna augu spilasjúkra og stemma að einhverju leyti stigu við framvindunni."

Eins dauði er annars brauð, segir einhvers staðar. Í ljósi þess fjölda sem leitar meðferðar vegna spilafíknar er ekki alveg út í hött að heimfæra máltækið upp á fjármögnunarleiðir ýmissa góðgerðarstofnana og íþróttahreyfinga, sem afla tekna með spilakössum, getraunaleikjum og alls konar happdrættum. Mörgum finnst skjóta skökku við að starfsemi SÁÁ byggist að hluta á slíkum tekjum þar sem ágóðanum er m.a. varið í að hjálpa þeim sem verða fórnarlömb fíknarinnar. Sigmar viðurkennir að erfitt sé að réttlæta tekjulindina, en bendir á að hlutdeild samtakanna í spilakössum og þvíumlíku skipti ekki sköpum um framboðið og flestir taki þátt í leiknum sér til ánægju og án þess að bera skaða af.

Karlar í meirihluta

Aðspurður hverjir séu líklegastir til að verða "gullkálfar" spilakassanna segir Sigmar að karlar milli tvítugs og fimmtugs séu yfirgnæfandi meirihluti þeirra sem komið hafi í meðferð. "Mér finnst of snemmt að alhæfa mikið um sameiginleg persónueinkenni spilasjúkra, því fjöldinn er ekki nægur til viðmiðunar. Ef eitthvað er finnst mér þeim hætta til öfga á mörgum sviðum líkt og áfengissjúklingum. Alla jafna er þetta duglegt fólk, sem sinnt hefur fjölskyldu sinni og starfi af sömu ábyrgð og flestir aðrir áður en það varð ofurselt spilafíkninni. Spilasjúkir beita yfirleitt ekki líkamlegu ofbeldi, en stundum grípa þeir til ýmissa ólöglegra örprifaráða til að fjármagna fíknina."

Að sögn Sigmars leita spilasjúkir yfirleitt ekki aðstoðar fyrr en fokið er í flest skjól. Í grófum dráttum segir hann að skipta megi framvindu spilaáráttunnar í fjögur þróunarskeið; leit að spennu, skeið vinninga, eltingaleik, skeið ósigra, örvæntingarskeið og vonleysisskeiðið þegar endanlegt hrun blasir við helsjúkum spilafíklum. "Engin töfralausn er til við spilasýki. Batinn er hæg, markviss uppbygging á öllum sviðum."

Morgunblaðið/Kristinn

VÍTAHRINGUR spilafíkla felst í því að þeir geta ekki hætt að spila.

SIGMAR Björnsson, ráðgjafi hjá SÁÁ.